

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: Ο ΝΕΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Χριστίνα Πεδιαδιτάκη*

Περίληψη

Η Κοινωνική Εργασία μπορεί να περιγραφεί ως ένα από τα πιο πολύτιμα και ταυτόχρονα πολύπλοκα επαγγέλματα των τελευταίων δεκαετιών. Οι ρίζες της βασίστηκαν στην καπιταλιστική απαίτηση του ελέγχου της μάζας και σήμερα έχει εξελιχθεί σε ένα από τα κυριότερα επαγγέλματα για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων αναγκών και τον αγώνα κατά των ζωτικών προβλημάτων μέσα στο πεδίο της ανθρώπινης (αντι)δράσης και υπόστασης. Το παρόν κείμενο είναι μια προσπάθεια καταγραφής των βασικών τάσεων της Κοινωνικής Εργασίας μέσα στο παγκόσμιο περιβάλλον του 21ου αιώνα. Δίνει έμφαση στον διεθνή χαρακτήρα της που άρχισε να εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια, συνδυάζοντας ένα από τα ουσιώδη ζητήματα της σύγχρονης κοινωνίας, αυτό του πολυπολιτισμικού στοιχείου.

Το νέο κοινωνικο-οικονομικό περιεχόμενο του σύγχρονου κόσμου

Κατ' αρχήν, με σκοπό τη σκιαγράφηση των νέων διαστάσεων στο χώρο της κοινωνικής εργασίας, είναι αναγκαία η εξέταση κάποιων βασικών στοιχείων του σύγχρονου κοινωνικού περιεχομένου και επομένως των διαφοροποιούμενων απαιτήσεων που οδηγούν και στον εμπλουτισμό του επαγγελματικού προφίλ.

Παγκοσμιοποίηση είναι ο όρος που περιγράφει το νέο περιεχόμενο του ανθρώπινου κόσμου. Αρχικά προσεγγίζεται μέσω της οικονομικής και πολιτικής δραστηριότητας. Στη βιβλιογραφία (Midgley 1997, George and Wilding 2002) αναφέρεται ως το αποτέλεσμα της αυξανόμενης δυτικής οικονομικής δραστηριότητας, που άρχισε πριν από ένα αιώνα περίπου (βιομηχανική επανάσταση και αρχή του καπιταλισμού), μαζί με τις τεχνολογικές βελτιώσεις στις μεταφορές και τηλεπικοινωνίες, τις τελευταίες δεκαετίες. «Παγκοσμιοποίηση είναι η συνεχώς αυξανόμενη διασύνδεση του κόσμου μέσω της συμπίεσης του χρόνου και χώρου φερόμενη από τα πλεονεκτήματα στη γνώση και τη τεχνολογία καθώς και από πολιτικά γεγονότα και αποφάσεις.» (George and Wilding 2002, σ.19) Επιπλέον, σύμφωνα με την ολιστική προσέγγιση του «οικουσιτήματος» (Γεώργας 1990), δεν μπορεί να διαχωριστεί από τις άλλες βασικές διαστάσεις της ανθρώπινης ζωής (κοινωνία, κουλτούρα και οικονομικό περιβάλλον). Με αυτόν τον τρόπο η παγκοσμιοποίηση «επηρεάζει όχι μόνο τις υλικές διαστάσεις της

* Κοινωνική λειτουργός και μεταπτυχιακή φοιτήτρια. Εργάζεται σε πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών στο Λονδίνο.

ανθρώπινης ζωής αλλά και τις στάσεις, αξίες και συμπεριφορές μέσω των παγκόσμιων μέσων, δωρεές μεγάλων εταιρειών» (George and Wilding 2002, σ.10).

Η σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρεται σε μια δεύτερη μετάβαση από τη βιομηχανική κοινωνία στην κοινωνία της γνώσης (Drucker 1996). Πρόκειται για μια μετεξέλιξη της αρχικής αλλαγής που στηρίζεται στο διαρκώς αυξανόμενο, με ανεξέλεγκτους πλέον ρυθμούς, όγκο της πληροφορίας. Σε αυτά τα πλαίσια οι παραδοσιακές κοινωνίες δε τίθενται απλά υπό αμφισβήτηση, αλλά πλέον «δεν έχουν τη δύναμη ενσωμάτωσης των ατόμων... δεν μπορούν να ξεπεράσουν τη γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα που προσδίδει στα άτομα η γνώση» (Drucker 1996, σ.222). Μια κινητικότητα που έρχεται να καταρρίψει κάθε όριο, φραγμό, σύνορο. Η διαδικασία των αλλαγών αποκτά τέτοιους ρυθμούς που τα άτομα καλούνται να αποδεχθούν και να εισάγουν τις συνεχείς μεταβολές στην καθημερινότητά τους. Ποτέ άλλοτε δεν υπήρχε τέτοια ρευστότητα στην πορεία της κοινωνικής πραγματικότητας.

Ο όρος πολυπολιτισμικότητα είναι πλέον μια κοινότοπη ιδέα στο περιεχόμενο του μοντέρνου κόσμου. Μπορεί να αναφερθεί ως μια διάσταση της διαφορικότητας μέσα στις ανθρώπινες ομάδες. Παρ' όλα αυτά, οι πολιτισμικές διαφορές δεν είναι πρόσφατο στοιχείο. Η ύπαρξή τους μπορεί να εντοπιστεί από τη στιγμή που οι άνθρωποι ξεκίνησαν να ζουν σε κοινότητες που βρίσκονταν σε διαφορετικά μέρη του κόσμου, αναπτύσσοντας παράλληλα ανομοιογενείς και μοναδικούς τρόπους επιβίωσης και εξέλιξης. Το νέο παγκόσμιο περιεχόμενο απλά έρχεται να καταρρίψει τα γεωγραφικά όρια αυτών των ομάδων και επιτρέπει το διαχωρισμό των αρχικών κοινοτήτων σε μικρότερα μέρη, μαζί με τη διασπορά και ανάμιξή τους. Μέσα σε αυτό το σκηνικό «σεβασμός για τους άλλους σημαίνει ότι κάποιος όχι μόνο αναγνωρίζει τη σημαντικότητα των άλλων πολιτισμών αλλά επίσης ενδιαφέρεται στο να αποκομίσει γνώση σχετικά με τις διαφορές» (Gutiérrez 1977, σ.255). Βέβαια, κάποιοι ερευνητές αναφέρονται στον «εορτασμό της πολιτισμικής ποικιλομορφίας» (Longres 1997) με την ανησυχία ότι, υποκινούμενος από τον εθνικισμό, αποτελεί μέσο παρεμπόδισης της ουσιαστικής ενσωμάτωσης. Επομένως το στοιχείο της πολυπολιτισμικότητας μπορεί να δημιουργήσει δυνατότητες για πολυμοδική διασύνδεση ή απλά διασφαλίζει τη διαφορετικότητα και περιθωριοποίηση των μειονοτήτων.

Εμφανιζόμενα προβλήματα και ανάγκες στο παγκόσμιο σκηνικό του 21ου αιώνα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ένα νέο διευρυμένο κοινωνικο-οικονομικό περιεχόμενο εμφανίζεται και αυτό επηρεάζει όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης ζωής, με τις ανάγκες και τα προβλήματά της. Είναι σημαντικό να σκιαγραφηθεί μια γενική προοπτική αυτών των εξελίξεων πριν από την αναφορά στον υπό μελέτη επαγγελματικό χώρο.

Οι αλλαγές έθεσαν υπό αμφισβήτηση θεσμούς, στηριζόμενους σε παραδοσιακές μορφές κοινωνικής οργάνωσης και επηρέασαν τους ρόλους που ένα άτομο υιοθετεί με στόχο τη συνειδητοποίηση και άσκηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από την κοινωνική του θέση. Οικογένεια, εκπαίδευση, οικονομικοί, πολιτικοί, θρησκευτικοί και κοινωνικοπολιτικοί θεσμοί τίθενται υπό αυστηρή κριτική, καθώς χάνουν τη λειτουργικότητά τους μέσα στο νέο σκηνικό και καλούνται να αναδιαμορφωθούν σύμφωνα με τις νέες εξελίξεις ή ακόμα και να καταργηθούν. Ο Φίλιας (1980) αναφέρει το γεγονός της επανατοποθέτησης του συστήματος και του περιεχομένου των κοινωνικών ρόλων, μέσα στην περίοδο της κοινωνικής αλλαγής. Στη σύγχρονη κοινωνία το άτομο συχνά βρίσκεται αντιμετώπιση με το δίλημμα της επιλογής ή απόρριψης μεταξύ ενός μεγάλου αριθμού διαφορετικών

ρόλων, οι οποίοι απαιτούν και κάποιο επίπεδο ιεράρχησης. Αυτές οι διαδικασίες είναι βασικές για την ψυχολογική του ισορροπία.

Η εμφάνιση νέων πολύπλοκων προβλημάτων / αναγκών ή η διόγκωση βασικών προβληματικών περιοχών, οι οποίες καλύπτουν περισσότερες από μια χώρες και επομένως απαιτούν παγκόσμιες λύσεις, είναι πλέον πραγματικότητα. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που μπορούν να αναφερθούν μέσα στο διεθνές πεδίο: Ανεργία, φτώχεια και αστάθεια των οικονομικών αγορών, σημαντική αύξηση της μαζικής μετανάστευσης και της προσφυγικής μετακίνησης, ρατσισμός και ηθικά διλήμματα, αύξηση του διεθνούς εγκλήματος (παράνομη διακίνηση ανθρώπων, ναρκωτικών και όπλων, παιδική εκμετάλλευση κ.α.), περιβαλλοντικός υποβιβασμός μαζί με την επικράτηση ενός ανθυγιεινού τρόπου ζωής (βιομηχανίες προκατασκευασμένων φαγητών, αναψυκτικών κ.α.), επιδημίες (π.χ. AIDS) (George and Wilding 2002, Reisch and Gambrell 1997, Lyons 1999).

Παρ' όλα αυτά, κάθε πρόβλημα έχει διαφορετικές συνιστώσες (βαρύτητα, στατιστικά στοιχεία για τον επηρεαζόμενο πληθυσμό, τρόποι αντιμετώπισης κτλ.) σε κάθε χώρα, σύμφωνα με το επίπεδο ανάπτυξης, το προνοιακό σύστημα και τον πολιτισμό. Οι διαφορές αυτές μπορεί να εμφανισθούν ακόμα και ανάμεσα σε επιμέρους περιοχές της ίδιας χώρας. Συνεπώς, τα προβλήματα και οι ανάγκες στο μικρο-επίπεδο συνεχίζουν να υπάρχουν. Σε όλες τις περιπτώσεις, χρήσιμο είναι, η εξέταση κάθε προβλήματος να γίνεται μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο αλλά και μέσα από μια γενικευμένη προσέγγιση, να παρατηρούνται τα κοινά στοιχεία και να κατανοούνται οι διαφορές. Όπως κοινώς λέγεται: *Σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά* (Glusker).

Τα παραπάνω ζητήματα «απαιτούν τις συγχρονισμένες προσπάθειες διεθνών και τοπικών ομάδων, συνήθως στοχεύοντας ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Όμως, η διεθνής φύση πολλών από αυτές τις προβληματικές περιοχές επίσης εκτιμάται όλο και περισσότερο, με την παρεπόμενη ανάγκη για πολύπλευρες στρατηγικές που να απευθύνονται σε αυτές» (George and Wilding 2002, σ.150). Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης μπορεί να δράσει και από την πλευρά της καταπολέμησης αυτών των προβλημάτων και της παροχής λύσεων. Δημιουργεί νέες εργασιακές ευκαιρίες, καλυτερεύει τον τομέα της φροντίδας υγείας, προστατεύει και προωθεί τις συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνει τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα στις κοινωνίες, δημιουργεί πολυεθνικά δίκτυα πολιτικής και διεθνείς οργανισμούς, ασκεί δύναμη για την κατοχύρωση νέων κανονισμών και τη χρήση νέων τεχνολογιών για το περιβάλλον. (George and Wilding 2002, Reisch and Gambrell 1997, Lyons 1999) Βέβαια απέναντι σε όλα αυτά υπάρχει και ο αντίλογος, σύμφωνα με τον οποίο όλες αυτές οι διαδικασίες χρησιμοποιούνται ως μια μορφή κοινωνικού ελέγχου, μόνο που τώρα αποκτούν παγκόσμιο χαρακτήρα, αναφερόμενες στην προσπάθεια διασφάλισης της δύναμης του Δυτικού κόσμου (Midgley 1997).

Νέες διαστάσεις στην επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας – ο διεθνής χαρακτήρας

Μετά τη σύντομη περιγραφή του πεδίου, όπου εντοπίζεται και δρα η Κοινωνική Εργασία, θα αναφερθούμε στις νέες διαστάσεις, που φαίνονται αναγκαίες για το μέλλον, σε όλες τις επαγγελματικές περιοχές (χαρακτήρας, αρχές, μεθοδολογία).

α. Η ιδέα της Διεθνούς Κοινωνικής Εργασίας

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας και πολλά κοινά στοιχεία μπορούν να εντοπιστούν μέσω της σύγκρισής τους. Κύρια αποστολή της είναι «η ενδυνάμωση της

ανθρώπινης ευημερίας και η προσφορά βοήθειας προς τις βασικές ανάγκες όλων των ανθρώπων, με ιδιαίτερη έμφαση στις ανάγκες και την ενίσχυση των ατόμων που είναι ευπαθή, καταπιεσμένα και ζουν κάτω από συνθήκες φτώχειας» (NASW). Είναι ένα ισχυρό επάγγελμα το οποίο έχει ως ευρύτερο σκοπό να προσπαθεί να κάνει δυνατή για κάθε άτομο μια όσο γίνεται πιο παραγωγική ζωή, στα πλαίσια πάντα των δυνατοτήτων του. Η φύση της περιλαμβάνει τη φροντίδα, τη θεραπεία καθώς και τα στοιχεία της διόρθωσης, του ελέγχου, της άμυνας (Chambon et al 1999, Barker 1988).

Η σημαντικότητα του επαγγέλματος στη σημερινή εποχή είναι εμφανής μέσα στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Σύμφωνα με τον Austin (1997) η Κοινωνική Εργασία είναι ένα σημαντικό «υπηρεσιακό επάγγελμα της διαφορικότητας» που περιλαμβάνει «μεσολαβητικά μοντέλα», διαπραγματευόμενο με άτομα, οικογένειες, ομάδες, κοινότητες, οργανισμούς και κοινωνικές πολιτικές από όλα τα κοινωνικο-οικονομικά επίπεδα και τους πολιτισμούς. Διογκώνεται διαρκώς σε ποσότητα (αυξανόμενος αριθμός επαγγελματιών) και σε ποιότητα (διευρυνόμενη ποικιλία των πλαισίων πρακτικής). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δηλώνει ότι η Κοινωνική Εργασία έχει «μια σημαντική συνεισφορά στην ανταπόκριση σε αυτές τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές και στην υποστήριξη των ευπαθών ατόμων και κοινοτήτων κατά τη διάρκεια των περιόδων αλλαγής» (IFSW 2001). Η Κοινωνική Εργασία είναι «ένας μεγάλος και εντυπωσιακός κοινωνικός θεσμός τον οποίο ο καθένας καταλαβαίνει ασαφώς, έχει εξαπλώσει την επιρροή της διευρυμένα και δεν έχει ποτέ διερευνηθεί σοβαρά» (Chambon et al 1999, σ.7).

Η διεθνής διάσταση της Κοινωνικής Εργασίας ξεκινάει από το επίπεδο της εκπαίδευσης, όπου διαφορετικές προσεγγίσεις, μέθοδοι, πολιτικές, συστήματα και προβλήματα με τοπικό ή παγκόσμιο χαρακτήρα μελετώνται. Προωθείται μέσα από τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης σε άλλες χώρες και συμμετοχής σε διεθνή σεμινάρια. Η διεθνής έρευνα έχει επίσης κεντρική θέση, συγκρίνοντας διαφορετικές προσεγγίσεις και κάνοντας κριτικές αξιολογήσεις.

Πολλάπλές επεξηγήσεις μπορούν να δοθούν στο διεθνή χαρακτήρα του επαγγέλματος. Μόνο το γεγονός ότι εμφανίζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου ως κατοχυρωμένο επάγγελμα του προσοδίδει μια διεθνή προοπτική. Μάλιστα δίδεται όλο και μεγαλύτερη έμφαση στη μελέτη των διαφορετικών και παρόμοιων διαστάσεων στον τομέα των γνώσεων και πρακτικών του επαγγέλματος, σε διάφορα σημεία του πλανήτη. Ο διεθνής χαρακτήρας επίσης συνδυάζεται με την εργασία του κοινωνικού λειτουργού σε συγκεκριμένες περιοχές προβλημάτων. Η διεθνής Κοινωνική Εργασία «σχεδιάζεται μέσα σε ένα τέτοιο σκηνικό και αναπτύσσεται σε περιοχές όπου μερικές φορές άλλες επαγγελματικές κατηγορίες μπορεί να φοβούνται να περπατήσουν – για παράδειγμα, υποστηρίζοντας μειονότητες και υπερασπίζοντας τα δικαιώματα των καταπιεσμένων» (Stepney and Ford 2000, σ.25). Και φυσικά είναι εμφανώς συνδεδεμένη με την εργασία μέσα από διεθνείς οργανισμούς. Βέβαια πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι η διεθνής προοπτική δεν θα δώσει εύκολες λύσεις στα προβλήματα, αλλά «προσφέρει ένα περισσότερο πραγματοποιησιμο πλαίσιο εργασίας με τους χρήστες των υπηρεσιών σε πολιτικά αθλαβείς και αμοιβαία διαπραγματευτικούς όρους» (Stepney and Ford 2000, σ.9).

Η ιδέα της «διεθνοποίησης» (Midgley 1997) προωθεί την πολυεθνική συνεργασία για την ανταλλαγή γνώσης, εμπειριών και για συγχρονισμένες δράσεις. Οι αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να μάθουν από τον αναπτυγμένο κόσμο, στους τομείς της οργάνωσης, διοίκησης, χρήσης νέων τεχνολογιών. Επίσης οι αναπτυγμένες χώρες έχουν την οικονομική δυνατότητα και τα μέσα για να υποστηρίξουν τις παγκόσμιες προσπάθειες. Στρέφοντας τη φορά της παρατήρησης προς την αντίθετη κατεύθυνση, ο αναπτυγμένος κόσμος μπορεί επίσης να επωφεληθεί από την ανταλλαγή ιδεών με τις ανα-

πισσόμενες περιοχές, υπενθυμίζοντας την ανάγκη διατήρησης της ανθρώπινης φύσης του. Ο αναπισσόμενος κόσμος μπορεί να «διδάξει και να αμφισβητήσει το Δυτικό μοντέλο ανάπτυξης, μοντερνισμού και βιομηχανοποίησης που έχει γίνει τόσο καταστροφικό για τις παγκόσμιες πηγές και το περιβάλλον, όπως επίσης για την οικογένεια και τις πολιτισμικές αξίες» (Sarrí 1997, σ.390).

Ο διεθνής χαρακτήρας εγκυμονεί τον κίνδυνο της «υπερ-τυποποίησης» (Hocenstad et al 1996). Από τη μια πλευρά είναι επιθυμητό για το επάγγελμα να έχει κοινούς στόχους, δεοντολογία, γνώση και πρακτικές μεθόδους. Αλλά από την άλλη πλευρά πρέπει να είναι ευέλικτο και να έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικής ανταπόκρισης στις τοπικές ανάγκες. Η διεθνής Κοινωνική Εργασία πρέπει να είναι περιορισμένη, περισσότερο επικεντρωμένη στους συντελεστές και να επιδεικνύει στοιχεία αποτελεσματικότητας. Είναι ένας συνδυασμός από δεξιότητες, ευκαιρίες, εναλλακτικές λύσεις, οργάνωση, χρήση ευρέων μεθόδων, πλουραλιστικών στοιχείων, παραμένοντας φυσικά στο βασικό της προσανατολισμό και διατηρώντας την επαγγελματική της ταυτότητα.

Η βιβλιογραφία αναφέρεται στον εμφανή διαχωρισμό ανάμεσα στη διεθνή Κοινωνική Εργασία και στους όρους «διεθνής κοινωνική πρόνοια» και «διαπολιτισμική κοινωνική εργασία». Κατ' αρχάς, η διεθνής κοινωνική πρόνοια «ασχολείται ευρέως με τις πολιτικές της κοινωνικής πρόνοιας και τις ανθρωπιστικές υπηρεσίες διαφορετικών χωρών» ενώ η διεθνής κοινωνική εργασία επικεντρώνεται στο επάγγελμα, όπως αυτό ασκείται σε διαφορετικές χώρες και στα υπό μελέτη προβλήματα (Hocenstad et al 1996, σ.4). Όσον αφορά τον δεύτερο όρο, η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία ασχολείται με την πολιτισμική ποικιλομορφία, τη διαπολιτισμική επικοινωνία και κατανόηση, ενώ πάλι η διεθνής κοινωνική εργασία διαπραγματεύεται τα ζητήματα της διεθνούς κοινωνικής ανάπτυξης, της κοινωνικής εργασίας σε διαφορετικές χώρες, των παγκόσμιων προβλημάτων και της συγκριτικής κοινωνικής πολιτικής (Nagy and Falk 2000).

6. Αξίες της Διεθνούς Κοινωνικής Εργασίας

Είναι ουσιώδης, για κάθε επάγγελμα, η ύπαρξη ενός γενικού κώδικα δεοντολογίας ο οποίος θα περιλαμβάνει βασικές αρχές και στερεότυπα για το θεωρητικό και πρακτικό του χαρακτήρα. Είναι κοινώς αναγνωρισμένο ότι αυτός ο κώδικας ενδυναμώνει την επαγγελματική θέση, καθώς παρέχει το συγκεκριμένο πλαίσιο εργασίας και το σαφή διαχωρισμό από άλλες παρόμοιες επαγγελματικές κατηγορίες. Ο κώδικας δεοντολογίας «παρέχει τις αξίες πάνω στις οποίες βασίζεται η αποστολή της Κοινωνικής Εργασίας και συνοψίζει ευρύτερες ηθικές αρχές και κεντρικές αξίες. Έχει σχεδιαστεί για να βοηθάει τους κοινωνικούς λειτουργούς να αναγνωρίζουν σχετικές απόψεις όταν οι επαγγελματικές υποχρεώσεις συγκρούονται ή όταν εμφανίζονται ηθικά διλήμματα και προσφέρει στερεότυπα τα οποία το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας μπορεί να χρησιμοποιήσει για να εκτιμήσει αν οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν εμπλακεί σε αντίθικη συμπεριφορά. Τέλος παρέχει τα ηθικά στερεότυπα για την επαγγελματική εικόνα προς το ευρύτερο κοινό και κοινωνικοποιεί τους νέους ασκούμενους στο ενεργό πεδίο.» (NASW)

Σε πολλές χώρες, πλαίσια επαγγελματικών αρχών έχουν καθιερωθεί μέσω των δικών τους τοπικών συνδέσμων κοινωνικής εργασίας. Πέρα από αυτό, το νέο διεθνές πεδίο άσκησης απαιτεί έναν κοινό και γενικό κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος να περιλαμβάνει στοιχεία από τα επιμέρους ενεργά πεδία. Το επάγγελμα χρειάζεται ένα βασικό πλαίσιο πρακτικής, ανεξάρτητο από «γεωγραφικά και πολιτισμικά όρια» (Abbott 1999). Αυτή η ιδέα έγινε πραγματικότητα με την ίδρυση των διεθνών συνδέσμων κοινωνικής εργασίας (ISS, ICSW, IFSW, IASSW) κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα. Φυσικά

θα υπάρχουν πάντα κάποιες διαφοροποιήσεις. Για παράδειγμα, μια σχετική έρευνα έδειξε ότι «οι κοινωνικοί λειτουργοί σε όλο τον κόσμο μοιράζονται κάποιες κοινές αξίες, σέβονται βασικά δικαιώματα και υποστηρίζουν την αυτοδιάθεση, όμως, τα δεδομένα δεν υποστήριξαν την κοινή αντίληψη για την κοινωνική υπευθυνότητα ή την επεξήγηση της ατομικής ελευθερίας.» (Abbott 1999, σ.465)

Ακόμα και μέσα στην ευρύτερη φύση της Κοινωνικής Εργασίας, οι αξίες συνεχίζουν να στηρίζονται στις ατομικές ανάγκες και να εμπνέονται από τις ιδέες της δημοκρατίας και του ανθρωπισμού. «Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική δικαιοσύνη λειτουργούν ως κίνητρο και αιτιολογία για τη δράση της κοινωνικής εργασίας. Μάχεται να καταπραΰνει τη φτώχεια και να ελευθερώσει τους ευάλωτους, αποκλεισμένους και καταπιεσμένους ανθρώπους με στόχο την προώθηση της εξουσιοδότησης και την κοινωνική συμπερίληψη.» (IFSW). Ειδικά στο πεδίο της διεθνούς Κοινωνικής Εργασίας είναι ιδιαίτερα σημαντικό η ιδεολογία να βασίζεται σε τέτοιες αξίες και η εργασία να γίνεται χωρίς καμία διάκριση ως προς φύλο, ηλικία, ανικανότητα, χρώμα, κοινωνική τάξη, πολιτική πεποίθηση, θρήσκευμα, σεξουαλικό προσανατολισμό. Κύριες αξίες πρέπει να ισορροπούνται μέσα στο πλαίσιο και την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης εμπειρίας. Τα Τμήματα Κοινωνικών Υπηρεσιών στη Βρετανία δίδουν έμφαση στην ανάγκη για «ποιοτική διασφάλιση, έλεγχο και διαχείριση» μέσα στο πεδίο των κοινωνικών υπηρεσιών (Department of Health 1992). Από την άλλη, το ατομικό δικαίωμα της αυτοδιάθεσης φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ενισχύοντας την ιδέα της συμμετοχής του ατόμου στη διαδικασία της ανάπτυξης και αλλαγής. Τέλος η όλη ιδέα της προώθησης της διεθνούς Κοινωνικής Εργασίας συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αξία της υποχρέωσης απέναντι στο επάγγελμα, με τη μορφή της συνεχούς προσφοράς στη γνώση, στις δεξιότητες και στην έρευνα, καθώς είναι όλα αυτά απαραίτητα για τη σταθερότητα του χαρακτήρα της και για την επαγγελματική της αναγνώριση. (IFSW, BASW, NASW, ΣΚΛΕ)

Η γνώση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας συνεισφέρει στη διεύρυνση του ανθρώπινου πνεύματος και τη συνειδητοποίηση ότι δεν υπάρχει μόνο μια σωστή γνώμη. Μάλιστα η όλη ιδέα της αντικειμενικότητας αμφισβητείται. Η ανθρώπινη σκέψη μπορεί να είναι τόσο πολύπλοκη και πολύπλευρη ώστε για το ίδιο ζήτημα να υπάρχουν πάντα διαφορετικές απόψεις, προσεγγίσεις και κριτικές. Επομένως, η εφαρμογή ενός γενικού πλαισίου εξαρτάται από την προσωπική κατανόηση, η οποία δομείται μέσα σε μια συγκεκριμένη κουλτούρα, αντιμετωπίζοντας τοπικές ανάγκες και προβλήματα μέσω των ατομικών δυνατοτήτων και μέσων. Με άλλα λόγια ο διεθνής χαρακτήρας πρέπει να είναι αρκετά ευρύς, ώστε να μπορεί να συμπεριλάβει όλα τα περιφερειακά σκηνικά και εύκαμπτος, ώστε να επιτρέπει την προσαρμογή στο τοπικό. Σύμφωνα με τον Glusker «καθώς το κοινωνικό περιεχόμενο των ανθρώπινων υπηρεσιών διεθνοποιείται όλο και περισσότερο, με αυξητικούς ρυθμούς, είναι κρίσιμο οι κοινωνικοί λειτουργοί να διεκδικούν την εικόνα που έχουν για τον κόσμο. Οι προσωπικές και επαγγελματικές ανταμοιβές κάνοντας κάτι τέτοιο μπορεί να είναι τεράστιες».

γ. Μέθοδοι της Διεθνούς Κοινωνικής Εργασίας

Το επάγγελμα της Κοινωνικής Εργασίας ουσιαστικά παραμένει το ίδιο όσον αφορά τη μεθοδολογία του. Η διαφορά ανάμεσα στην παραδοσιακή και τη διεθνή Κοινωνική Εργασία έγκειται στο γεγονός ότι η πρώτη είναι περισσότερο συνδεδεμένη με ένα συγκεκριμένο πλαίσιο πρακτικής το οποίο έχει χώρο-χρονικά και πολιτισμικά όρια ενώ η δεύτερη ακολουθεί το νέο χαρακτήρα ενός περισσότερο διεκδικημένου και πολύπλοκου περιβάλλοντος το οποίο χαρακτηρίζεται από ραγδαίες αλλαγές

και αυξανόμενη διαφορικότητα. «Επομένως οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να τοποθετούν τις τοπικές τους δραστηριότητες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, να λειτουργούν εκτός ή δια μέσου πολιτικών ορίων» (Lyons 1999). Η διεθνής Κοινωνική Εργασία μπορεί να χρησιμοποιήσει όλες τις μεθόδους, αλλά το σημείο επικέντρωσης εμφανίζεται μέσα σε ένα διευρυμένο περιεχόμενο πρακτικής, προσπαθώντας να συνδέσει το κοινωνικό με το οικονομικό και το πολιτικό περιβάλλον.

Η διεθνής Κοινωνική Εργασία ακολουθεί τις ιδέες της ισότητας, αλληλεγγύης, συνεργασίας και συμμετοχής με τα άμεσα εμπλεκόμενα άτομα, με στόχο να γίνουν «φορείς του μετασχηματισμού» (Whitmore and Wilson 1997). Η όλη διαδικασία στηρίζεται πάνω στην κριτική ανάλυση της κοινωνικοοικονομικής δομής και ο τελικός στόχος είναι η κατανόηση της κατάστασης για την ανάπτυξη της και την αλλαγή προς το επιθυμητό. Με βάση αυτή την αντίληψη, ο κοινωνικός λειτουργός είναι το μέσο της μετάδοσης ικανοτήτων σε μια διευρυμένη ομάδα ανθρώπων (κοινωνική οργάνωση) μέχρι και το σημείο να προσπαθεί να επηρεάσει την πολιτική κατάσταση (Σταθόπουλος 1995, Midgley 1997). Η κοινωνική ανάπτυξη αποτελεί τη «διαδικασία προγραμματισμού της κοινωνικής αλλαγής σχεδιασμένης για να προωθεί την ευημερία του πληθυσμού στο σύνολό του από κοινού με τη δυναμική διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης» (Midgley 1997, σ.181).

Επομένως, μέσα στο διεθνές επαγγελματικό σκηνικό οι πιο κοινές μέθοδοι αφορούν τις τεχνικές της δικτυακής εργασίας, επικοινωνίας, εργασίας με ομάδες, κοινοτικού προγραμματισμού και κοινωνικής ανάπτυξης. «Βασικά, ο προσανατολισμός προς την κοινωνική ανάπτυξη θα τονίσει την κοινωνική αλλαγή, κοινωνική πολιτική, σχεδιασμό, κοινωνική δράση και κοινωνική ανάπτυξη περισσότερο από την ατομική συμβουλευτική ή την εργασία με άτομα.» (Hocenstad et al 1996, σ.185) Ουσιαστικά υπάρχουν λίγα θεωρητικά και πρακτικά μοντέλα για τους διεθνείς κοινωνικούς λειτουργούς και αυτά ακολουθούν κυρίως την προσέγγιση της κοινωνικής ανάπτυξης (Whitmore and Wilson 1997).

Με βάση τα παραπάνω, είναι σημαντικό να εξεταστούν τρία βασικά στοιχεία της επαγγελματικής πρακτικής. Πρώτον, να συγκεκριμενοποιηθεί ο τύπος της αλλαγής που επιδιώκεται. Η αλλαγή και όχι η κρίση «είναι μια ιδέα η οποία ενθαρρύνει παρόντες τρόπους σκέψης και δράσης αλλά επίσης επεκτείνει το πνεύμα μας πέρα από άμεσους ορίζοντες, και μας κάνει ικανούς ατομικά και συλλογικά να προγραμματίσουμε το ξεπέρασμα των παρόντων προβλημάτων και να διερευνήσουμε ανασχηματισμένους στόχους και τα μέσα για την επίτευξή τους» (Walton 1982, σ.1). Δεύτερον, η γνώση των πολιτισμικών διαφορών μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο κινείται η διεθνής κοινωνική εργασία προς το στοιχείο της διαφορικότητας. Εδώ τίθεται υπό μελέτη ο προγραμματισμός για τις μειονότητες, που είναι η κύρια κατηγορία ενδιαφέροντος, σύμφωνα με μοντέλο πρακτικής (αποκλεισμός, αφομοίωση ή μια πιο πλουραλιστική προσέγγιση μέσω της ενσωμάτωσης και του διαπολιτισμικού μοντέλου). Η διεθνής Κοινωνική Εργασία είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί ένα περισσότερο πλουραλιστικό μοντέλο. Τέλος, το τρίτο στοιχείο που είναι σημαντικό να αναφερθεί είναι το πρακτικό στάδιο σύμφωνα με το επίπεδο πρόληψης. Η διεθνής Κοινωνική Εργασία μπορεί να κινηθεί ανάμεσα και στα τρία επίπεδα (προώθηση και προαγωγή, φροντίδα και πρόνοια, άμεση θεραπεία) αλλά μια μελλοντική προοπτική την οδηγεί προς την πρωτοβάθμια πρόληψη των προβλημάτων και την έγκαιρη κάλυψη των αναγκών. Όπως αναφέρει ο Payne πρέπει να «σκεφτόμαστε διαρκώς τα πράγματα, αμφισβητώντας τις κατευθυντήριες γραμμές και αναπτύσσοντας θεωρίες που θα ανταποκρίνονται στις νέες καταστάσεις» (Stepney and Ford 2000, σ.23).

Συμπέρασμα

Η μεθοδολογία της Κοινωνικής Εργασίας μπορεί να έχει πολλαπλές κατευθύνσεις ανάλογα με το θεωρητικό υπόβαθρο, το περιβάλλον, τη δομή, την κουλτούρα, το επίπεδο ανάπτυξης, τα υπάρχοντα προβλήματα και ανάγκες κτλ. Σε όλα τα σημεία του κόσμου οι πρακτικές της καλύπτουν όλες τις περιοχές, από τη λειτουργιστική προσέγγιση ενός παραδοσιακού συντηρητισμού, μέχρι τη μαρξιστική προσέγγιση της ολικής αλλαγής. Ανάμεσα σε αυτά τα άκρα, οι μέθοδοι εκτείνονται από την εργασία με άτομα, μέχρι την κοινοτική οργάνωση και ανάπτυξη. «Μέσα στο διεθνές περιεχόμενο, είναι ξεκάθαρο ότι δίδεται μεγαλύτερη έμφαση σε συγκεκριμένους ρόλους και μεθόδους σε κάποιες κοινωνίες παρά σε άλλες» (Hocensstad et al 1996, σ.8). Οι ίδιοι συγγραφείς συνεχίζουν, δίδοντας το παράδειγμα της ανάγκης για πρακτική σε μακρο-επίπεδο στις αναπτυσσόμενες χώρες, σε σύγκριση με τις βιομηχανικές χώρες που απαιτούν περισσότερο ατομικιστικές πρακτικές. Φυσικά, σύμφωνα με την ολιστική προσέγγιση, η εργασία με άτομα και ομάδες δεν μπορεί να διαχωριστεί από την εργασία με τις ευρύτερες κοινωνίες. Η διεθνής Κοινωνική Εργασία μπορεί να αποτελέσει το συνδυασμό μεταξύ του μικρο-, μεσο- και μακρο-επιπέδου. Η προσέγγιση της κοινωνικής ανάπτυξης έχει την προοπτική ενσωμάτωσης της διχοτομίας ανάμεσα στο μικρο- και μακρο-επίπεδο (Mayadas and Elliot 1997).

Η διεθνής Κοινωνική Εργασία κερδίζει έδαφος κάθε μέρα. Μια ρεαλιστική εκτίμηση της αποτελεσματικότητας, η δέσμευση στην πολιτική δράση, μια ισότιμη συνεργασία, η ανάγκη για ανταπόκριση σε πολύπλοκα πολιτισμικά ζητήματα με φροντίδα και ευαισθησία και η τάση προς μεγαλύτερη τοπική εμπλοκή είναι απαραίτητες διαδικασίες. Αυτό προκύπτει επίσης από το γεγονός ότι το μοντέλο της κοινωνικής ανάπτυξης, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, έχει αρχίσει να ελκύει την προσοχή των βιομηχανικών χωρών τα τελευταία χρόνια.

Βιβλιογραφία

- Abbott A.A., (1999). «Measuring social work values»: *International Social Work, Volume 42, Number 4*.
- Austin D.M., (1997). «The profession of social work in the second century»: Reisch and Gambrill (editors). *Social Work in the 21st Century*. Sage Publication Company, London.
- Barclay (1998). In: Coulshed and Orme. *Social Work Practice – An introduction*. MacMillan Press Ltd (third edition), London.
- Barker R.L., (1988). *The Social Work Dictionary*, Silver Spring, MD: NASW.
- BASW, «The Code of Ethics for Social Work»: <http://www.basw.co.uk/>.
- Γεώργας Δ., (1990). *Κοινωνική Ψυχολογία* (τόμος 1). Αθήνα (αυτοέκδοση).
- Chambon A.S., et al (editors) (1999). *Reading Foucault for Social Work*. Columbia University Press, New York.
- Clark C., (2002). «Identity, individual rights and social justice»: Adams et al (editors). *Critical Practice in Social Work*. Palgrave, New York.
- Department of Health (1992). *Committed to Quality: Quality Assurance in Social Services Departments*. HMSO, London.
- Drucker P.F., (1996). *Μετακαπιταλιστική κοινωνία*. Τσαούσης (μετ.). Gutenberg, Αθήνα.
- George V. and Wilding P., (2002). *Globalization and Human Welfare*. Palgrave, Great Britain.

- Glusker A., «A student's guide to planning a career in International Social Work». University of Pennsylvania: <http://caster.ssw.upenn.edu/~restes/isw/chapter52.html>.
- Gutierrez L., (1997). «Multicultural community organising»: Reisch and Gambrill (editors). *Social Work in the 21st Century*. Sage Publication Company, London.
- Hokenstad M.C., et al (editors) (1996). *Profiles in International Social Work*. NASW Press (second edition), Washington DC.
- IFSW (1994). «The Ethics of Social Work Principles and Standards»: <http://www.ifsw.org/Pudlications/4.4.pub.html>.
- IFSW (2001). «Social Work Recommendation»: <http://www.ifsw.org/Info/EuroSwaug-01.pdf>.
- Longres J.F., (1997). «The impact and implications of multiculturalism»: Reisch and Gambrill (editors). *Social Work in the 21st Century*. Sage Publication Company, London.
- Lyons K., (1999). *International Social Work: Themes and Perspectives*. Arena, Aldershot.
- Mayadas N.S., and Elliot D., (1997), «Lessons for international social work – policies and practices»: Reisch and Gambrill (editors). *Social Work in the 21st Century*. Sage Publication Company, London.
- Midgley J., (1997). *Social Work in Global Context*. Sage Publications, London.
- Nagy G. and Falk D., (2000), «Dilemmas in international and cross-cultural social work education»: *International Social Work, Volume 43, Number 1*.
- NASW, «Code of Ethics»: <http://www.socialworksearch.com/html/nasw.shtml#PREAMBLE>.
- Sarry R., (1997). «International social work at the millennium»: Reisch and Gambrill (editors). *Social Work in the 21st Century*. Sage Publication Company, London.
- ΣΚΛΕ, «Αρχές Δεοντολογίας των Κοινωνικών Λειτουργών»: <http://www.skle.gr/deontologia.shtml>.
- Σταθόπουλος Π., (1995). *Κοινωνική Εργασία – Θεωρία και Πρακτική*. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.
- Stepney P. and Ford D., (editors) (2000). *Social Work Models, Methods and Theories – A Framework for Practice*. Russell House Publishing, Sheffield.
- Thompson N., (1995). *Theory and Practice in Health and Social Welfare*. Open University Press, Buckingham.
- Walton R.G., (1982). *Social Work 2000 – The Future of Social Work in a Changing Society*. Longman, London – New York.
- Whitmore E. and Wilson M., (1997). «Accompanying the process: social work and international development practice»: *International Social Work, Volume 40, Number 1*.
- Φίλιας Β.Ι., (1980). *Όψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος* (τόμος 1). Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.